

ВАСИЛЬ АТАМАНЮК

МІЖ
МЕЖ
І ГРАТ

7424

Հորազուրկ
Զոհրաբ Կարգի
Քին, 4/11 981.

василь атаманюк

між меж і ґрат

вибрані поезії

видавництво письменників „м а с а“
київ — 1931

Бібліографічний опис цього видання
вміщено в „Літопису Українського
Друку“, „Мартковому репертуарі“
та інших покажчиках Української
Книжкової Палати.

суперобгортка художника

б. крюкова

Центральна
наукова бібліотека
АН УРСР 92
Акт № 197
№ 22 832/4

ВНООФ
Звірено 20 07 р.

Київський Міськліт № 1675

Райтрес "УПО" 6 друк., вул.
Леніна, 19. Зам. 2758 — 1500—
1930 р. Арк. 3¹/₄.

галичина горить

для неї жовтень ще не сховався

для неї жовтень ще не сховався,
вона ще марить про ті дні,
що сонцем радісним на сході
їй засвітили в далині.

вона чека його щоночі
і в кожній заграві пожеж
тривожно-радісно шепоче:
— невже, нарешті, жовтне, йдеш!

і вірить міццю чорнозему,
що прийдуть дні, нові, не ці —
потопчуть визиску систему,
кордонів вигладять рубці.

для неї жовтень ще не сходив,
над нею присмерки одні —
між поневолених народів
вона в найтяжчому ярмі!

1928.

ДО ГАЛИЧНИИ

хіба зберу тепер я сльози
на перехрестях тих доріг,
куди твій син їх порозносив
і де твій біль вогнем горів?

хіба в піску тепер сипкому
знайду знесилені сліди
тих, що верталися додому
і не вернулися туди?

хіба вкладу в химерну пісню
твою скорботу мук і втрат?
словам у строфах стане тісно,
як і тобі за тінню ґрат!

хіба зберу тепер я сльози,
хіба складу тепер пісні,
щоб розбудити бунту грози
і помсти розпалить огні!

1928.

сьогодні знову, як і вчора

сьогодні знову, як і вчора,
недобра вістка надійшла,
що панським, масовим терором
горить галичина.

що тюрми заново ковтули
робітників: удень, вночі...
і знову бризла кров на мури —
і знов плачі...

і знов нагайки звіра, ката,
як змії свищуть над селом —
і знову каторга проклята
і польська лайка битим шклом.

і знов, і знов... і так без краю —
все кров і муки, і одчай...
невже ж даремне визирав
народ визвольного меча?!

о, ні! я чую, вірю, знаю —
немов пропелер угорі,
летить той час, коли заграють
над ним червоні прапорі.

летить той час... як бистрі коні.
останні падають борці, —
і галичанин, вже червоний,
встає із прапором в руці.

і робітник несе свій молот,
і селянин несе свій серп:
вони собі здобули волю,
вложили свій трудящий герб.

о, так! я чую, вірю, знаю:
немов пропелер угорі,
летить той час, коли заграють
у нас червоні прапорі.

а поки... нині, як і вчора,
недобра вістка надійшла,
що панським, масовим терором
горить, горить галичина.

1924.

у коломиї арешти...

у коломиї арешти
робітників, селян...
даремне, думко, мариш ти
вертати на батьків лан.

не зродить він пшениченьки,
хіба один кукіль,
та кров із серця виточить,
як мак пшеничних піль...

зажурить скаргами, жалобами,
сльозами наче рінь, —
порив душу, мов окопами,
малюнком озвірінь.

і отруїть він юні радощі,
що їх поніс ти в світ, —
тепер він п'є без жалощів
робочу кров —
робочу кров і піт.

даремне, думко, мариш ти
вертати на батьків лан...
там катування, арешти,
там пекло для селян!

1924.

перше травня

сьогодні свято... а там?..
шляхта, жандарми, шпики...
затулено рота братам —
багнети, різки.

у нас тут свято... скрізь
пісні, прапори...
а там — у країні крові і сліз —
рани старі.

свято праці... у нас --
радість, походи, пісні.
а там у цей час
брати в тюрмі.

сьогодні свято... мабуть
тихцем од патруль
там трудящі раду зберуть,
але впадуть
од панських куль.

сьогодні в нас свято...

а там...

тюрми, кров повсякчас...
гукнімо братам —
— ми за вас!

1925.

1345
STG1

Вони в тюрмі

вони в тюрмі, вони в неволі —
в румунії,

в чехії,

в польщі —

в цупкому неводі сваволі
попівства й шляхтичів.

вони в тюрмі —

хіба не дзвонять

іржаві звуки їх оков?

не то за збруч —

до вашінгтона

лється їх кров!

але глухі на зойки хлопа
балакуни й політики,
бо вся ж — насильницька європа,
і там закони всі такі.

марні конвульсії лігі націй,
немудрих вудрів із америки —
всі буржуазні комбінації
лиш варіяції істерики.

тривожний крик братів затравлених
і бряз оков, і скрегіт тюрем,
не заглушити жодним муром
од трудящих і в нас і в них.

вони в тюрмі —
    хіба не дзвонять
іржаві звуки їх оков?
не то за збруч —
    до вашінгтона
лється їх кров.

1928.

під'яремній Україні

I

н е х а й!

нехай зненависний кордон
пошматував наш край на части,
нехай знайшли якийсь закон,
що нас велів їм обікрасти.

нехай впрягли нас у ярмо,
нехай здушили вільне слово —
ми бунт у грудях несемо,
неволя наша не надовго!

нехай!

нехай!

вже динаміт
курить у темнім підземеллі,
і вщент зірве зогнилий світ
і стелі в розписах рострелі.

і радість робітничих рад
бадьоро блисне на карпати, —
не здержить нас варшавський кат,
ніяки акти,

жодні

пакти!

II

л и с т

прийду, прийду до вас, кохані,
маленька сила і моя
у вашім визвольнім змаганні
шальки терез перехиля.

нехай тут воля й право бідних,
але хіба душа спічне —
страждання ваші безпросвітні
болять і тут,

і тут

мене!

за вашою борнею стежу,
і серце

з вашим б'ється в такт.

ось-ось... і перейду я межу,
щоб разом вийти в бій атак.

прийду, прийду до вас, кохані,
маленька сила і моя
буде потрібна у повстанні.
у лютих, визвольних боях.

III

ми йдемо

нехай сьогодні ми тривожні,
нехай ще пробуєм шляхів,
та ми йдемо,
йдемо —
і кожний
вогнем майбуття загорів!

і кожен день — це перемога,
і кожен день — шматок путі.
що ми проходимо в гурті
до світлозорого нового.

1929.

НОТАТКИ ПОЕТА

I

(г а л и ч и н а г о р и т ь)

з а м е ж а м и п о ж е ж і
і з а г р а в и й л у н а,
і в о р о г а б е н т е ж и т ь
м о я Г а л и ч и н а.

з у я р м л е н о г о к р а ю
з р и в а ю ч и г а н ь б у,
п р и м а р о ю б л у к а є
п о к р е с а х м е с н и к - б у н т.

а шляхтич над ріллею
з петлею

страху,

страт

лягло на галілею
тавро тюремних ґрат.

смолястими свічками
горять вночі двори –
гори, що там не камінь,
журбо моя,

гори!

II

(з в і с т к а)

і тільки десь між телеграм
або в кутку дрібним петитом,
одну з твоїх щоденних драм
в газетних борознах зарито.

гірке місиво сірих шпальт,
колюча страва чорних літер...
печуть слова, немов асфальт,
і сум зроста, як бурний вітер.

III

(весна)

весна по стрісі й по майдану
промінний подих розлила —
на сонну землю, як на рану,
рука її лягла.

і тане сніг, як сонний спомин,
що гине в сутінках світань,
а світло безліччю заломин
вогкий чорнозем, чорний комин
вмовляє

- встань!

десь двері скрипнуть і повиснуть, —
хіба од сонця зачинять?
задуха й пільма ненависна
прорвали гать.

1929.

з десяти́м жо́втнем!

в десяти́й жо́втень україни
приві́т вам, західні́ брати!
і ми, і ви́ цей день зустрі́нем
як промі́нь близько́ї мети.

з десяти́м жо́втнем, дні́пре, сте́пе,
брати́ од плуга́ й молотка́, —
ми всі́ працюємо́ на себе́,
бо вільна́ трудяща́ рука́

ми десяти́ літ не знаємо́ пана́,
творці́ життя́ ми — не раби́;
будуємо́ власними́ руками́
шляхи́ но́вітньої́ доби́.

Нехай ми винесли багато:
страждання, муки, крові й сліз;
ще не одну болючу втрату
ми понесем за комунізм.

але прийде, прийде вже хутко,
не тільки в нас — по всій землі:
минуться дні страждання й смутку
для всіх, що носять мозолі.

і за збручем, хоч що не мовте,
і маловіри й вороги,
уже встав червоний жовтень —
горять палати і стоги.

уже встав, в німу руїну
перевертає панський лад...
одну радянську україну
збудув він до гір карпат!

і досвід наш з десятиріччя
змагань, борні і перемог,
тобі, країно робітнича,
за срібний збруч передамо.

з десятим жовтнем, україно,
з десятим жовтнем тут і там —
ми за збручем готуєм зміну
в борні замученим братам.

1927.

за тінню ґрат

побачення

пройшла до міста довгі милі,
щодня ходила попід мур:
— пустіть до батька хоч на хвилю!

І кожен раз її ганяли,
аж голови вже брався дур,—
а хвилі били, мов сигнали.

нарешті вивели із камер
блідих од варварських тортур,—
і був жахливий їхній замір!

припала палко до заліза
і заревла, як дикий тур,
що всі серця той крик прорізав.

і глянув батько на штахети,
але за руку сіпнув шнур
і блиснули над ним баґнети.

а потім довга павза втоми
і раптом — гуркіт грому й бур...
і крик і зойк такий знайомий...

і вже могла вертати з міста--
зітри сльозу й чола не хмур...
не стало батька й комуніста.

ходила варта... впала жертва...
котився бруком гуркіт хур,—
лежала дівчина як мертва.

1927.

і його, як бунтаря, спіймали...

і його, як бунтаря, спіймали,
його теж, як злодія, вели.
Його теж катували,
пекли.

а він мовчав, стиснувши губи,
хоч біль кривив лице,—
не видасть, не погубить
підпольний цук.

нарешті впав без тями,
нарешті з мук зомлів,—
і ще сікли різками --
вже на землі.

прокинувся в калюжі,
заюшений в крові...
ой, як забаглось дуже
на світ!

доліз він до куточка,
зирнув з-за ґрат униз...
скрутив шнурка з сорочки—
повис.

хтів місяць зазирнути,
та сплутався в гіллі...
кривава чорна груда
заціпла на чолі.

під муром рівні кроки—
здаєка сонний свист,—
на панськiм ешафоті
повісивсь комуніст.

1927.

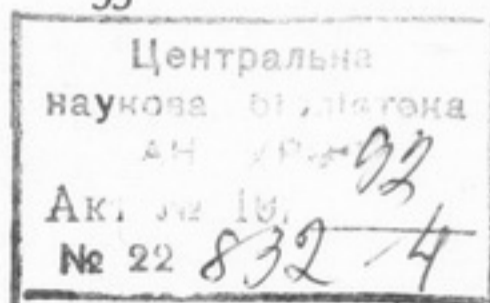
на західній Україні

в тюрмі у львові сто селян
і повно в коломиї,—
за ґратами, куди не глянь,
скрізь непокірні шиї.

прийшли, забрали, одвезли—
в дорозі катували...
по всім краю один розлив
жандарської навали.

десь у підвалах передмість,
в курній селянській хаті,
росте ненависть, гнів і злість
на панство, на магнатів.

33

од сірих мурів, чорних ґрат
зловісних панських тюрем—
прийде, прийде година сплат!—
ще ми махру прикурим!

хай ще лютують день, чи два,
пани, панки й жандарми,—
їм гніву мас не закувать,
не сперти наших армій!

прийде, прийде година сплат
в румунії і в польщі—
червоний гнів аж до карпат
усіх катів сполоще!

в тюрмі у львові сто селян.
а скільки в коломії?
знущання скрізь, куди не глянь,
та скрізь — бунтарські шиї!

спати лягав...

спати лягав і дивився на схід,
а руки в крові, мов калина в плоду;
сльози лилися рясно, мов піт,
чорніше од ночі чорнів йому світ —
годі терпіти!.. втечу, побреду.

а як обрій краяв сонця кружок,
грюкнули в двері жандарми:
еј, шторіе! ніччю спалили в пана стіжок—
ту, шаміе, заплатиш. і з сотню різок
мужикові сипнули безкарне.

кайдани на руки і — марш!
в тюрму...

і за віщо?
лайка, побої, зневага — це харч.
розрада одна: — плач, тільки плач.
...батіг над країною свище...

а як спати лягав, то дивився на схід...
туди із надією очі
усіх тих, що терплять зневагу і гніт...
а ранком — криваво мережаний слід
в тюрму, в ті підвалини польщі...

1924.

наймит

(дума галицького наймита)

т а т о в і

таке то...
батько був наймит—
по наймах скитається й син.
принаймні
талан наш один.
чужа робота — наші м'язи;
гливкий хазяйський хліб,—
за його ми щоразу
уроздріб продавали
і продали наш вік...
десь там
над могилою батька

берези мережать печаль...
і жаль...
і такий мені жаль,
що він у журбі і нестатках
і жив і сконав.

щоранку крізь шиби холодні
на чоло безсонне, бліде,
сонце радісне й тепле.
руку рожеву кладе...
і питався: де?
де на хліб ти заробиш сьогодні?!
кому?
кому мою рештку спрацьованих сил?
приходьте!
продам і наймаю
плетиво з нервів,
із м'язів
і жил—
на хліб проміняю.
я родився у наймах
і в наймах помру,
(вмираю принаймні)
на інших, багатих я силу зітру,
поле чуже я зорю,
щоб самому
ніколи на нім не збирати.

важко згадати...
та хто з нас не наймит?

хто не наймав

молодість,

силу,

і вік—

хто не продав?

і хто з нас у наймах життя не волік?

живеш не для себе,

не знавш утіх,—

а є десь такі, що й радіють!

але сміх,

і слово приязне, тепле,

у нас — як руки твердіють.

ми все продаєм,

в чим явились на світ—

і самі ми на продаж:

а за кров і за піт

маєм дрібку муки,

повітря, води

та землі, куди ходиш.

я наймитом так,

як і батько і дід—

невже ж і нащадки?..

та ні!

зі сходу новий іде світ,

кращі порядки —

прийдуть і до нас ті дні,

що так жде їх в неволі бідак!

* *
*

таке то...
батько був наймит,
в наймах зостався і син.
не гірший, принаймні—
талан наш один.

1927.

дівчинка й мати

дівчинка в мами питає:

— де ж це наш батенько, ма'?

— пан у тюрму запроторив,
пан і жандарм і — нема.

дівчинка в мами питає:

— пробі! що ж тато вчинив?

мати зідхає печально:

— край наш забрали пани...

дівчинка в мами питає:

— довго ж буде та тюрма?

мати зігнулась, зідхнула—
німа.

1929.

повідь у галичині

(1928)

куди ж ви, босі та обдерті,
куди, куди ви, біжите?
— за нами чорний подих смерти —
хіба не бачите — іде.

за нами злива, бурі й води,
з верхів і з хмар на нас потоп —
і смерть по наших селах бродить,
стискає нам спітнілий лоб.

в воді втонули всі пожитки,
як у сльозах усе життя —
на нас нема й сухої нитки,
немає теплого кутка.

убогі села, як озера,
а наші стріхи — острівці:
куди ж ми дінемося тепера
з малими дітьми на руці?

і йдуть, біжать обдерті юрми
з обіймів смерти і руїн.
і б'ють плачем об чорні тюрми —
а з них луною б'є проклін!

1928.

степан мельничук

(уривок)

вивели вранці із камер,
ранок морозом скрипить.
знявся за мурами гамір,
здушений стогін і крик.

піп і суддя і жандарми—
все по культурному тут...
з міста плякатами „кармен“
стіни на ранок плюють.

стали під муром бадьоро,
вбивцям сміються в лице:
— помста прийде за нас скоро,
тут вона йде вже тихцем!

— смерть ворогам і тиранам!
— воля для гноблених всіх!
бризла команда сержанта,
сніг потрусився зі стріх.

впали під муром повстанці,
нині їх ворог зборов...
сонце як вийшло уранці
випило з снігу їх кров.

* *
*

знову ярма і неволя
і сваволя шляхтичів,
наче з галицького поля
не прогнати цих сичів.

наче все йде по-старому:
гнувся прадід, як і ми,—
і ні бурям, ані грому,
не знести цієї тюрми.

тільки десь там світла цятка,
наче подих кращих днів.
проблиск нового порядку
без жандармів, без панів.

тільки десь там... але вірим,
що вже йде цьому кінець,
бо реве голодним звірем
глул замучених сердець.

бо в бою за краще нове,
із шляхетських панських рук,
на подвір'ї у чорткові
впав повстанець мельничук.

скрізь брентить бунтарський поклик:
— смерть катам! доволі мук!

1926.

панський сторож

на кресах скрізь снокійно,
нема з панами сварки:
там рай робітникам!
чого ж бо так стихійно
спалахкують фільварки
то тут, то там?!..

1

пітьми чорної пласти
хтось накидав без упину,
і наліг туман густий
на горби і на долину.

в хат мужицьких каганці
колють темінь наче голки,—

зорі в сині гаманці
загібає ніч з подолків.

тільки гавкне з двору пес,
зашумлять край шляху верби—
в тиші вулиць, тьмі небес
чи і смуток наш не вмер би?

2

на панському подвір'ї ліхтар—
снується з калаталом сторож...
чого коло вовчих кошар
так вірно, так чуйно ти бродиш?

усе ж оте панське добро
награбоване в тебе, у брата,—
роздмухай образи ядро,
вже годі наруги і втрати.

розбий ліхтаря, щоб осліп,
хай полум'ям світять палати!
і їстимеш чорний свій хліб
без панської ласки і плати.

3

торохкоче калатало в діда,
стукоче серце в грудях:
сьогодні він не обідав,
свитку діряву одяг...

Холодно ніччю і вогко...
— ех, коли б син став людьми!
вже б хоч на старість не охкав,
легше б і син жив, ніж ми.

один ще зостався екзамен,
(боже, йому поможи!)
і сторож старими сльозами
зогріти хтів холод роси...

4

сплять у соломі собакн,
хропе на перинах сержант,—
наївшися можна і спати,
голодному сні не біжать.

тюпає сторож як привид.
марою з кутка у куток,
погляд його хворобливий,
зловістий у його свисток.

погляне в вікно на фіранку;
там стихло все сите у сні...
— ой швидше б, ой, швидше б до ранку,
спочити пора б і мені!

5

тільки зайшов за повітки—
чується шорхит і гам.
слухав... що це?.. і звідки?...
хай лихо усім ворогам!

тихо... ні! знову мов шопіт...
наче і кроки десь тут...
ой! ще як трапиться клопіт,
бандити які набредуть!..

свиснув дідок у пищалку,
калаталом б'є мов на гвалт:
моторошно і так жалко,
зрушити спокій палат...

6

— кинь, і зв'яжи!—просичало.
кроки за дідом тут-тут.
дід повернувся і мало
з ляку не впав на траву.

думка як меч:--обов'язок!
(зостав бо рабом дотепер!)
пальці здавив і одразу
гаркнув з руки револьвер.

діда схопили... запізно!—
один з них мов колос поліг,—
тихим докором залізним
дідові бризнув до ніг.

7

— поміщик бере вашу силу,
зроровля, життя і літа,
всі радощі ваші косило
обжорство його живота.

50

поміщик здирав без упину
і вас і все наше село
поміщик бере тепер сина...
і слово з кров'ю текло.

— мій сину!—вдригнулись повстанці.
— мій сину!—впав сторож на труп,—
палало чоло в лихоманці,
а в серці... а серце—струп.

8

— син помер! тепер за мною!
стріл проспали у дворі,
сам кривавою рукою
я спалю, що я стеріг.

сам ясну засвічу свічку,
сам над синовим життям,
я криваву вирву стрічку
із грудей своїм катам...

син помер... ходіть за мною!
вам роботи до зорі...
сам кривавою рукою
все спалю, що я стеріг.

9

сплять на соломі собаки,
хропе на перинах сержант,—
ситому можна і спати,
до голодного сні не біжать.

тюпає сторож, як привид,
з віхтем з кутка у куток,
погляд його хворобливий,
зловістий, пискливий свисток.

погляне в вікно на фіранку:
там стихло все сите у сні...
ой, швидше б, ой, швидше б до ранку,
спочити пора вже й мені!..

10

палац палав як головня:
новітки, кошари, скирди.
врочисто було і безмовно,—
повстанці втекли—хто куди.

спало село, чи не спало—
гасити не гнався ніхто.
на панськiм дворi вартували
батько із сином удвох.

син у кривавій калюжі
мертво глядів на вогонь,
батькові ж руки недужі
калатали все... невгомонь.

1925.

палац над дністром

де дністер, як вістря, точить
сірі скелі берегів,
недалеко на узбочі,
восени, глухої ночі,
панський палац погорів.

панський палац? на покутті?..
як? невже? невже і там
перебрали мірку дуки
і селянські грубі руки
вже одплачують панам?!

дійсно так! та це — початок,
бо ще спить галичина;

це один лише завдаток
до майбутньої розплати..
а вже близиться й вона!

так он там, де на узбочі
сірі скелі берегів
неугавно, дні і ночі,
наш Дністер майстерно точить—
панський палац погорів.

пані в попелі зотліла,
(з нею й доня чимала);
не знайшли ні сліду тіла,
мов живою полетіла
до чортячого кубла.

пан ходив немов скажений,
порятунку кликав він;
але крик його даремний
завмира в безодні темній
і даремно плакав дзвін.

люди бачили пожежу,
люди чули дзвін і гам:
— „хай згорить гніздо ведмеже!
тільки з хати кожен стежив,—
— „може легше стане нам.“

а над ранок, як у пана
згарища зостався стіг,
пан стояв, неначе п'яний,

і не знав, чи це омана,
чи це сон збиває з ніг.

а жандарми - вже й за ділом;
вже зганяли сільський люд!
над худим мужицьким тілом
хижо батоги свистіли, —
на хлопах зганяли лють.

приступили до дознання, —
методи старі були:
то різками й нагайками,
то в обличчя кулаками: —
— хто у пана двір спалив?

хлоп за свідка кличе бога,
що не бачив і не чув.
— хай мені посохнуть ноги,
хай не бачу дня ясного,
хай я свічкою стічу!

— бреше хлоп! не вірте хлопцу!
дайте лаву і різок!
простягніть он там під шопу,
припече незгірш окропу —
не плестиме нам казок!

всіх по черзі: хлоп, чи жінка,
зразу брали й били тут.
— ох і в'їлися в печінки
ці „rusini“ і „rusinki“,

проклятий тутешній люд!
знявся галас у народі,—
розпач, сльози, плач і сум;
але вдіяти щось—годі!
навкруги баґнети ходять:
панська сила—панський глум!

пам'ять панові вернула,
сам вже лічить батога:
— як горіло—ви заснули?
бийте краще, щоб почули!
всіх вас виб'ю до ноги!

— хто спалив оцей будинок?
— я не знаю—свідок бог!
— ну ж різками ще тварину,
будем сікти до загину,
аж докаже... (щоб він здох?)!

в ту хвилину десь із кручі
од ліска прийшло дівча:
в кошику гриби пахучі—
а ті кучері блискучі
мов гадюки по плечах.

— стійте!—мовила дівчина,
не катуйте ви народ!
розкажу я вам причину,
хто й за що пустив із димом
пана нашого добро.

пан і пані—всім відомо,
й не від нині—люди злі.
в'їлись в душу не одному
і старому і малому,
і жіноцтву на селі.

а тепер прийшли ще вісти,—
це вже знають і малі—
продав наш пан у місті
двір і землю колоністам...
а як нам же без землі?!

от за всі ті панські лиха,
панський двір спалила—я ж!..
навкруги зробилось тихо,
тільки в юрмі ковалиха
нишком шепче: отче наш...

— вакувать її в кайдани!
спам'ятався пан нараз.
тут метнулися жандарми...
гул ішов між парубками:
— це так дівчина! от раз!

вся сторожа влади й пана
обступила те дівча,
а воно—кошіль з грибами
підняло і... воля з вами!
тільки дим усім в очах.

а як зникли хмари диму,
здивувалося село:
тільки трупи перед ними—
пан, жандармів і дівчини
наче й зовсім не було.

— що ж, нема панів, то й гарно,
обійдемося без них!

щоб і всі отак жандарми
та пани пропало марно,
щоб і слід за ними зник!

от постояли селяни,
в кого ще спина пекла...

пішли. йдучи ж од пана
ковалиху утішали:

— славна в вас дочка була!

так от так... де на узбочі
сірі скелі берегів
неугавно дні і ночі,
наш дністер майстерно точить—
панський палац погорів.

все з'їв дим. та це початок,
бо ще спить галичина;
це один лише завдаток
до майбутньої розплати...
а вже йде, іде й вона!

1924.

над черемош

над черемош

не долетіти туди моїй пісні,
не донестися словам...
а всі мої думи невітні
і всі мої помисли
— вам!

думки мої, всі міркування,
завше до вас і про вас;
наче з полону йдуть з торбинками
салдати в вечірній час...

понурі, змарнілі, обдерті,
із серцем розбитим, нічим край ребер...
од смерти і знову — до смерти,
бо ворог у нас і тепер.

десь сови квилять на ялиці,
і присмерки серед смерек;
гуцульська країно!
— може це сниться?!
кайдани вздовж і впоперек.

і вже зелену смеречину
не будить журний звук трембіт...
я ніколи, ніде не спочину,
доки там сльози і гніт!

скипає черемош... аж тісно
поміж зелених берегів.
невже б не зміг я вістрям пісні
викресать помсту і гнів?!

та... не долетить моя пісня...
не донестись моїм словам, —
хоч усі мої думи невітніші,
хоч усі помисли
— вам!

1926.

давно із дому я пішов...

давно із дому я пішов
і є вже в мене інше „дома“, —
життя нас виб'є, як соломі,
і пустить з вітром стрімголов.

де вітер спинить, там ростеш —
нехай це рінь, пісок, чи камінь;
і юні дні цвітуть казками,
що зникли десь на дні безмеж.

і тільки часом синій лист
з кривим письмом і печатками
війне на душу тими днями,
що наче поїзд пронеслись.

і тільки часом рідний брат,
що вже чогось такий далекий,
як журавлів осінній клекіт,
розбудить жаль надій та втрат.

*„...нам так тут важко... ми в тюрмі.
вбиткуються пани над нами.
а це якось... нема вже мами...
тягнуть не довго і мені.*

*пишу й боюся за листа...
питав жандарм сьогодні знову,
коли прийдеш до яблонува...
так ти вже краще не вертай “*

незграбний лист і мало слів:
горять думки, як метеори, —
а в серці туга, жаль, докори,
що я покинув там братів...

і хочеться гукнути їм:
— брати мої, брати з-над прута!
слова оці — гірка отрута, —
ваш біль я світу розповім!

і більш немає в мене втіх...
немає в мене більш розради, —
я не покинув і не зрадив
братів покинутих моїх!

про їхню муку та одчай
складу я тут бунтарську пісню:
щоб бити шляхту ненависну —
буду про кривду їх кричать.

і хочеться гукнуть братам,
як візьму лист із печатками,
що хоч подався я світами,
та я душею завше там.

хоч я у світ давно пішов,
хоч в вже в мене інше „дома“,
мене пече їх біль і втома,
гризе залізо їх оков.

болить душа моя нераз,
за вас, брати, і я страждаю!
я вам оддам усе, що маю,
хоч не поверну вже до вас...

1927

і може б думка не летіла...

і може б думка не летіла,
неначе пташка по весні,
і може в споминах зотлілих
не ворушилися б пісні;

коли б не чорні телеграми,
коли б не згряя тих вісток,
що вас пани, що вас жандарми
гризуть до крові, до кісток.

коли б не стогони, не жалі,
що пише брат, що пише друг, —
ті, що не сіяли — пожали,
те, що не клали — заберуть.

падуть ті вісті в журну душу,
неначе круки і клюють...
кого я піснею зворушу,
в кого розбуджу помсту й лють?

кого примусить моя пісня
почути крик ваш, розпач, гнів? —
пряду згадок тонке повісмо
на добрий шнур для ворогів.

...а може б думка й не летіла,
неначе пташка по весні,
коли б у споминах зотлілих
не ворушилися пісні...

1928.

Я знаю...

я знаю: й досі грає прут,
шепочуть лози й досі:
— чому не там, чому я тут,
чому — на півдорозі?

я знаю: досі край села
шумить стара смерека:
— Його недоля занесла
далеко, гей, далеко...

і знаю: тінь паде од лип
на батьківське подвір'я, —
зідхав брат: — коли б... коли б...
і хмуриться підгір'я.

ждала мене матуся вік,
на цвинтарі жде й досі...
од церкви лине спів калік,
од поля — шум колосся.

як блимнуть з вікон каганці,
загавкають собаки, —
думки, думки, мов камінці,
а спогади — як маки...

... я знаю: досі грає прут,
шепочуть лози й досі:
— чому не там, чому я тут,
чому — я все в дорозі...

1924.

і снилось мені...

і снилось мені: ...я виходжу
вранці на рідні зарінки...
а може.. може я скину ту ношу —
серця пожовклі сторінки...

лози... чебрець... материнка..
річки хвилястої гриви, —
розтулилася спогадів скринька,
уста посміхнулися криво...

блакить нахилилась на верби —
вилізу — сонця дістану!
дитинства сліди тут затерто:
лиш лози, пісок і камінь...

...а колись, мов квітки над болотом.
сліди моїх ніжок цвіли тут,
тепер дотлівають вже гнотом
під панську закопані плиту.

тільки снилось мені: ...мов виходжу,
ходжу по ріднім зарінку...
та невже ж я не скину ту ношу.
що вписалась на серця сторінку?

1924.

весна

до галичини

пливуть сніги,
біжать морози,
стікає знов струмком вода —
хіба я винен, що і досі
пригадую селянський дах?

а як побачу де корівок
над клаптем свіжої трави,
то й згадується переднівок,
що завше весну нам водив.

дитячі літа незавидні
зеленим мохом поросли —

хіба я винен, що ті злидні
ще й досі держаться поли?

пливуть сніги, біжать морози,
стікає знов струмком вода,
а там і досі, там і досі
неволя,

злидні
і нужда...

1928.

у сні я гірко плакав...

у сні я гірко плакав —
мій край взяли пани...
глумилися із мами,
знущали бідну хлопку,
побили батогами,
в якусь чудну коробку
забили молотками,
неначе до труни ..

а я був у кайданах
і бачив, і зомлів —
о, мамо, люба мамо,
ти страднице землі!

у сні я тяжко плакав —
прокинувся —

то сні.

але мій край однаково
пригнобили

— пани.

1928.

ДО ГАЛИЧНИ

старо-патріотам

ви досі нас ждете, ви досі не забули,
дивувтесь, чому ми не йдемо назад;
чого спинились там, куди вітри задули,
і там в'ємося скрізь, мов дикий виноград.

ви досі ще ждете, як ждали перші тижні:
от-от мине гроза, ми прийдемо до вас,
і буде, як давно: всі радощі колишні,
колишні мрії, сни, і давній „добрий“ час.

ви досі нас ждете, але ждете даремне;
життя пішло вперед, пішли за ним і ми,
і вже не вабить нас те щастя під'ярмне,
і не повернем ми до рідної тюрми.

і може тужно нам за близькими місцями,
і може аж сюди ми чуєм плач трембіт.
та що нам із верхів, повитих ланцюгами,
коли гнетесь ви тиранам до чобіт?

вже ні!... не ждять ви нас, і рідні і далекі,
ми не повернем, ні, не підем у ярмо...
послухайте орлів могутній, вільний клекіт
і загоріть сами бажанням перемог.

тоді і ми дамо вам нашу братську руку,
тоді і ми прийдем боротися за вас.
хай знайдемо там смерть, але не рабство й
муку,
не посвист батогів, не полум'я образ!

ви досі нас ждете... ждемо і ми і стежим,
коли ви крикнете: — „Доволі мук і втрат!“
коли з катами ми шаблі криваві скрешем,
будем потрібні вам і вернемось назад.

1926.

КОЛИ БОЛИТЬ...

василеві стефаникові

ми всі розбіглись од пожежі,
ми всі розбились, хто куди —
і захищать мужицькі межі
в неволі залишився — т и.

визбируєш мужицькі сльози,
шліхувш муки у слова:
на битій галицькій дорозі
сріблом покрилась голова.

десь загубила мати сина
і двір у батька спопелів —
і стигне сум, немов ожина,
на недоораній ріллі.

а скрізь полями межі й межі —
неначе тінь тюремних ґрат,
сму́тні смереки ворог теше
і ставить шибениці в ряд.

окрадена мужицька тайстра
і загулюканий мужик,
і тільки тут, у творах майстра,
мужицький плач, мужицький крик...

1928.

давно було

пам'яті І. Франка.

nie kocham rusi.

І. Франко.

давно було... багато літ
і вороги і друзі
з порога гнали і з воріт,
бо він... nie kocha rusi.

од злиднів галицький мужик
втікати за море мусів,
а патріот гріб ґрунт і зиск, —
лиш він — nie kocha rusi.

бо патріот і п'є і їсть,
а все в народнім дусі.
і тільки він — соціяліст,
ні раз не kocha rusi.

Йому хай лях, йому хай „жид“,
щоб тільки в кузні, в плузі;
а рідний пан — його болить,
бо він... не kocha rusi.

і вже пройшло немало літ,
як він розстався з нами,
та вийди нині знов на світ,
він скаже нам те саме.

бо знов там пан, і знов там піп
у шляхти на послузі;
б'є власні крижі власний цїп...
о, він... не kocha rusi.

на русь таку то він колиєь
немов собака гавкає, --
і от — не всіх вовків догризе,
і от — жива ще п'явка.

але до них то-ж і гука
в тяжкій журбі та в тузі
гіркий колишній клич франка:
— о, ні! не kocham rusi!

1926.

і як нам свято поминути...

пам'яті і. Фраяка

і як нам свято поминути
найпершого борця із лав,
що вийшов на змагання люте,
коли ще й ранок не світав?

і як нам пісню не зложити,
тому, хто нам співав весь вік
і гімнами будив бескиди,
і шикував сліпців, калік?

і як вінка йому не звити,
тому, хто сам для нас вінком?
на полі, бур'янами вкритім.
найкращим був робітником!

і як його не пом'янути,
хто й разу нас не забував,
хоч ми лили йому отрути,
вели між львів, папуг і пав.

і як його не вшанувати,
не поклонитися йому,
коли ж це він поміг багатю,
щоб знищить ката і тюрму?

коли це він страждав за право
і мужика й робітника...
на нашій прапорі яскраво
ми ім'я випишем Франка!

1926.

баляда

стоїть край шляху, у кущах,
малий, загублений курган;
мов недоріс, немов зачах,
на втіху буйним бур'янам.

проходять шляхом мужики
і закурить автомобіль,
ніхто не знав, хто такий
у тій могилі край топіль.

ніхто не знав, не спита, —
та ж так багато тих могил
і без таблиць, і без хреста,
вкривав скрізь дорожній пил

і тільки вітер та гроза
прийдуть до нього на часок
і нагадають давній жах
і куль розпечений разок...

і тільки роси та пташки
не забувають той курган,
що вкрив побитих край ріки
всіма забутих галичан...

1926.

думка

ой, на двох боках кордону
двох братів журба прибила —
ні додому, ні із дому —
панська сила.

що погляне той на цей бік —
тут і воля, тут би жити;
що погляне цей на той бік —
тяжко панові служити.

дома шляхта і жандарми,
і попи і перевертні, —
терпиш муки там задарма
і досмертні і посмертні.

а в чужині за ріднею
туга тяжка, неугавна...
вже зі звичкою цією
ми зросталися із давна.

ой, на двох боках кордону
двох братів журба прибила —
ні додому, ні із дому —
панська сила.

1924.

КОЛОМИЙКА

верховинко, полонинко,
чьо-с си зажурила?
була ти нам, як матінка,
а стала могилов.

польські пани, як собаки,
гонять нас, як вовка...
стали гори нам тюрмою —
бідна ж ма головка!

гудуть, гудуть густі бори,
черемош пінитси,
хіба таки вільний гуцул
шляхтича боїтси?

ой, на то-с си, верховинко.
горами повила,
би гуцула не скувала
та панцкая сила!

нехай пани, як собаки,
в наші гори лізут,
шьє в гуцула є сокира,
пістолі та й кріси.

ой, шумув той черемош
цілий рік без впину,
а як прийде тота весна —
затопить долину.

терпит, терпит бідний гуцул
та й думає думку:
ба, коли то вже з панами
прийде до рахунку?

не тіштеси, польські пани,
шьо гуцули голі,
шьє зелена полонинка
та діждетси волі!

1924.

критикам крикливих категорій

нехай —
нехай, кому й набридло
ідеологічний
чути спів —
та що, коли там досі —
„бидло“
і
лязг по спинах
батоґів?..

нехай кому
це — трафарети,
банальна, заяложена нудьга —

та що ж, як досі там
тюрму,
кайдани
і багнети
обагрює
народ-слуга!

нехай це прості,
немудрі вірші,
хай низка примітивних рим —
як не горять вони,
то —
все ж незгірше
присвічують в борні з старим.

нехай для кого це й халтура,
кому
звичайний словоблуд;
але
в тюремних
темних
мурах
й вони
в серця завзяття лють.

і, поки діждемось трибунів,
що слово — меч свій
мечуть у віки,
ми всі послужимо
майбутньому,
комуні —

послужать їй
і ці,
прості
рядки.

1929.

ЗМІСТ

г а л и ч и н а г о р и т ь

для неї жовтень ще не сходив	7
до галичини	9
сьогодні знову, як і вчора	11
у коломиї арешти...	13
перше травня	15
вони в тюрмі	17
під'яремній Україні	19
I. нехай!	19
II. лист	20
III. ми йдемо	21
нотатки поета	22
I. галичина горить	22

II. звістка	23
III. весна	24
з десятиим жовтнем	25

за тінню ґрат

побачення	29
і його як бунтаря спіймали	31
на західній Україні	33
спати лягав...	35
наймит	37
дівчинка й мати	41
повідь у галичині	42
степан мельничук	44
панський сторож	47
палац над дністром	53

над черемош

над черемош	61
давно із дому я пішов	63
і може б думка не летіла...	66
я знаю...	68
і снилось мені...	70
весна	72
у сні я гірко плакав...	74
до галичини	76

КОЛИ БОЛИТЬ...

василеві стефаникові	80
давно було...	82
і як нам свято поминути...	84
баляда	86
думка	88
коломийка	90
критикам крикливих категорій	92

**з творів та праць
василя атаманюка**

(в. яблуненка)

окремі видання

п о е з і я

як сурми заграли до бою.. відень, 1916, ст. 57,
т. 1000. вичерп.

жовтень. акварелі. в-во „друкар“, київ, 1924, ст. 47
т. 2000. вичерп.

в кіттях білого орла. в-во „пролеткульт“, вінні-
пег, 1924, ст. 22.

дума про степана мельничука. в-во „червоний
шлях“, харків, 1924, ст. 24, т. 3000. вичерп.

галичина. дву. катеринослав, 1925, ст. 159, т. 3000.

над Дністром. балади й оповідання. передм. р. заклинського. дереворити о. рубана. в-во „західня україна“, київ, 1927, ст. 86, т. 3000. вичерп.
зажурені флорари. поезії 1923 — 27. в-во письменників „маса“, київ, 1928, ст. 119, т. 1100. вичерп.
вазбручем грози. ритми й ритми. дву, київ, 1930, ст. 136.
між меж і грат. вибрані поезії. в-во письменників „маса“, київ, 1931, ст. 110.

переклади

нова єврейська поезія. антологія. в-во „друкар“, київ, 1923, ст. 34, т. 2000. вичерп.

проза

василько і інші оповідання. катеринослав, 1922, ст. 57, т. 2500. вичерп.
каламар. в-во „культура“, київ, 1929, ст. 15, т. 10.000. вичерп.
на кордоні. дву. дніпропетрівське, 1930, ст. 86. т. 10.000.

п'єси та інсценівки

дві казки. третє перероблене видання, дву, київ, 1930, ст. 36, т. 5000.
музицька арихметика. сцена на 1 дію. інсценізація оповідання с. васильченка. третє видання. дву. одеса, 1929, ст. 16, т. 10000.
коні невинні. п'єса на 2 картині. інсценізація опов. м. коцюбинського. київ, 1928 ст. 20, т. 5000. вичерп.

збірники, альманахи та декламатори.

сатира й гумор. альманах-декламатор. вибір з творів укр. й чужомовних літератур. поезія. в-во „час“, київ, 1926, ст. 240, т. 5000. вичерп.

- сатира й гумор. альманах-декламатор. вибір творів
укр. літератури. проза. київ, 1927, ст. 270, т. 5000.
вичерп.
- сатира й гумор в українській літературі.
альманах-декламатор. друге перероблене видання
в-во „маса“, київ, 1930, ст. 568, т. 8000.
- літературні пародії. збірник. в-во письменників
„маса“, київ, 1927 ст. 248 + I — V, т. 3000.
-

ціна 1 крб. 35 коп.

РЛ
№ 4288

832 4

289

